

Ф Р А Н Ц

КАФКА

ЛИСТИ ДО ФЕЛІЦІЇ
(1912—1917)

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2022

20 вересня 1912 року

Вельмишановна панно!

На той — легко припустимий — випадок, якщо Ви про мене нічого ніколи не згадаєте, ще раз рекомендуюся: звать мене Франц Кафка, я — той самий чоловік, який уперше привітався з Вами в Празі у будинку пана директора Брода і який потім цілий вечір простягав Вам через стіл одну по одній світлинці талійської подорожі, а врешті-решт ось цією ж рукою, яка зараз клацає по клавішах, стискав Вашу долоню, стиснувши яку Ви скріпили свій намір і навіть обіцянку на той рік зробити вдвох з ним мандрівку в Палестину.

Якщо бажання зробити цю поїздку у Вас іще не пропало — Ви ж самі сказали, що непостійністю не вирізняєтеся, та і я нічого схожого у Вас не зауважив, — тоді нам не тільки варто було б, але навіть просто необхідно спробувати про цю подорож як слід домовитися. Бо короткий, для подорожі Палестиною закороткий термін нашої відпустки нам доведеться вичерпати до самого денця, а досягти цього можна, тільки найкращим чином підготувавшись і заздалегідь дійшовши щодо всіх приготувань повної взаємної згоди.

В одному тільки я мушу зізнатись, як не кепсько це звучить і як не погано в'яжеться з усім попереднім: я вельми неакуратний у листуванні. Втім, справа стояла б іще гірше, якби я не мав друкарської машинки, бо навіть коли у мене зовсім немає настрою на лист, кінчики пальців завжди тут як тут. Утім, в нагороду за це я ніколи не чекаю і пунктуальних

відповідей від адресата; навіть чекаючи на відповідний лист день у день з дедалі більшим нетерпінням, я зовсім не сумую, коли листа немає, коли ж він нарешті приходить, я, буває, навіть лякаюся. Зараз, закладаючи в машинку новий лист, я помічаю, що, мабуть, передав куті меду, малюючи власний важкий характер. Що ж, якщо я і справді припустився такої похибки, по заслuzі мені, не треба було братися за це послання на шостій годині робочого дня, та ще й писати його на машинці, до якої я ще не зовсім принадурився.

А проте, а проте — до речі, єдиний недолік писання на машинці якраз у тому, що часом отак заборсаєшся, — навіть якщо у Вас виникають сумніви щодо того, щоб узяти мене з собою в подорож у якій завгодно ролі — товариша у дорозі, проводаря, баласту, тирана, — так само як і сумніви щодо мене як кореспондента (поки сама знаєш, у нас мова лише про це), — не варто поспішати з негативними рішеннями, може, краще все ж спробувати мене в одній із цих іпостасей?

*Щиро Ваш
Д-р Франц Кафка
Prag, Pořič 7*

28 вересня 1912 року, субота

Шановна пані!

Даруйте, що пишу Вам не на машинці, але мені так неімовірно багато треба Вам розповісти, машинка ж стоїть у коридорі, до того ж лист видається мені настільки невідкладним, а у нас в Чехії сьогодні свято¹ (що, втім, з найвищим пробаченням пов'язано не так уже міцно), до того ж машинка пише, як на мене, недостатньо швидко, погода

¹ Мова про День Святого Вацлава, покровителя країни (тут і далі примітки перекладача).

сьогодні чудова, вікно у мене відчинене (але я завжди живу з відкритими вікнами), в контору я, чого давно вже не траплялося, прийшов наспівуючи, і якби на мене не чекав тут Ваш лист, я б і уявити не міг, з якої неволі мені у святковий день йти на роботу.

Як я дістав Вашу адресу? Ви ж не про це питаєте, коли питаєте про це. Що ж, Вашу адресу я просто виканючив. Спершу мені назвали тільки якесь акціонерне товариство, але воно мені не сподобалося. Потім я дізнався Вашу домашню адресу, щоправда, без номера квартири, а вже потім і сам номер. Отримавши адресу, я заспокоївся і тим більше не писав: володіти адресою, на мою думку, це вже було щось, а крім того, я боявся, що адреса неправильна, бо, справді, хто такий цей Іммануїл Кірх? А немає нічого сумнішого, ніж лист, надісланий не на ту адресу, це вже й не лист зовсім, а радше зітхання. І тільки довідавшись, що на Вашій вулиці стоїть кірха Св. Іммануїла, і розшифрувавши таким чином скорочення Іммануїл Кірхштрассе, я знову заспокоївся. Щоправда, тепер мені до Вашої адреси бракувало вказівки на сторону світу, в Берліні це ж майже неодмінна ознака будь-якої адреси. По моїй голові, я поселив би Вас де-небудь у північній частині міста, нехай навіть це і бідні місця, як мені чомусь здається.

Але і крім клопоту з адресою (тут, у Празі, ніхто до пуття не знає, який у вас номер будинку — 20 або 30) — чого тільки не довелося витерпіти цьому моєму сердешному листові, перш ніж він був написаний. Тепер, коли двері між нами починають відкриватись або принаймні коли ми взялися за клямки з двох боків, я можу, а мабуть що, і зобов'язаний у цьому зізнатись. Які тільки комизи не нападають на мене, пані! Нервові дивацтва падають на мене безперервним дощем. То я хочу одного, то за секунду геть іншого. Уже зіп'явшись сходами, я все ще не знаю, в якому стані увійду до себе в квартиру. Доводиться нагромаджувати в собі різні нерішучості, поки вони не переростуть в якусь маленьку

рішучість або ось у лист. Як же часто — без перебільшення, вечорів десять — я перед сном складав той свій перший лист до Вас. Але це одна з моїх бід: нічого з того, що я ретельно продумав заздалегідь, я згодом не в змозі записати разом, як стій. У мене дуже слабка пам'ять, але навіть найпрекрасніша пам'ять не допомогла б мені точно відтворити нехай навіть найменший, заздалегідь придуманий або просто намічений пасаж, бо всередині кожного речення є зв'язки і переходи, що залишаються наче підвішеними. Зберусь я записати фразу — переді мною самі уламки, вони нагромаджуються і заступають ціле, я не бачу просвіту ні поміж них, ні за ними, так що якби на те воля моєї млявої природи, хоч бери й кидай перо. Проте я і далі розважав над тим листом, я ж ще не зважився його написати, а подібні роздуми — найкращий спосіб утримати мене від рішення. Одного разу, пам'ятаю, я навіть серед ночі схопився з ліжка, поклавши собі негайно записати дещо щойно для Вас придумане. Але зараз же ліг назад, адже — і це друга моя біда — подібний поспіх здався мені жакливою дурістю, я картав себе і запевняв, що такі ясні думки легко зможу записати і завтра вранці. Ближче до півночі завше переймаєшся таким самообманом.

Утім, на цьому шляху я ніколи не доберуся до кінця. Патякаю про свій попередній лист, замість писати Вам про купу всього того, що я хочу написати. Зауважте собі, чому цей лист набув для мене такої ваги. Він набув ваги, бо Ви мені на нього відповіли, і цей Ваш лист у відповідь лежить зараз поруч і дарує мені веселу втіху, коли я кладу на нього руку, щоб упевнитися, що я його і справді посідаю. Так що мерщій напишіть мені ще один. Надто не пніться — за листом відразу видно, скільки в нього вкладено праці; ви просто ведіть для мене маленький щоденник, це дається не так важко, зате адресату дає дуже багато. Зрозуміло, для мене Ви записуватимете дещо більше, ніж Ви писали б тільки для себе, бо ж я Вас зовсім не знаю. Так що для початку Вам

доведеться мені повідомити, коли Ви приходите на службу, що їли на сніданок, куди дивляться вікна Вашої контори і яка у Вас там робота, як звать Ваших друзів і подруг, хто це робить Вам подарунки, намагаючись порушити Ваше здоров'я шоколадними цукерками, а також тисячу інших речей, про існування і саму можливість існування мені й невтямки. — До речі, як щодо подорожі до Палестини? Якщо не в найближчому, то в недалекому майбутньому, навесні на той рік або восени неодмінно. Макс закинув поки що свою оперету, зараз він в Італії, але незабаром має намір приголомшити Вашу Німеччину неймовірним літературним щорічником. Моя книга — книжечка, зошит — зустріла у нього дуже привітний прийом. Але не надто вже вона й добра, треба писати набагато краще. На цьому запевненні і прощаюся!

Ваш Франц Кафка

13 жовтня 1912 року

Ласкава пані!

Два тижні тому о десятій ранку я отримав від Вас першого листа і через якісь хвилини вже сидів за відповіддю, написавши Вам чотири сторінки неймовірного формату. Про що і зараз анітрохи не шкодую, бо годі було збавити той час з більшою втіхою, шкодувати ж доводиться тільки про те, що написане тоді так і залишилося крихітним початком, написати хотілося набагато більше, тож притлумлена в собі частина листа іще довго, цілими днями розпирала мене і не давала спокою, поки занепокоєння це не поступилося місцем очікуванню Вашої відповіді й дедалі слабшій надії цю відповідь отримати.

То чому ж Ви мені не написали? — Можливо, а з урахуванням сквапливості того мого листа навіть цілком

імовірно, що Ви натрапили там на якусь дурість, яка могла Вас збентежити, але ж щирість і доброта намірів, які відчувалися в кожному моєму слові, не могли від Вас вилізнути. — Або, може, котрийсь із листів загубився? Але мій відправлено з такою ретельністю, а Вашого чекають з таким завзяттям, що втратити їх просто не могли... Та й чи губляться взагалі листи — навіть ті, яких чекають вже майже без надії, через саму лише нез'ясовну впертість? — Або, може, Вам не передали мого листа через непростиму згадку про мандрівку до Палестини? Але чи можливо таке в сім'ї, а тим паче щодо Вас? Але ж лист мій, за моїми розрахунками, мав дійти до Вас іще в неділю вранці. — У такому разі залишається тільки одне сумне припущення — що Ви занедужали. Але і в це я вірити не хочу, Ви напевно здорові і радієте життю. — Все інше мій розум просто відмовляється розуміти, і я пишу цей лист не так у надії на відповідь, як чинячи обов'язок перед самим собою.

Якби я був листоношею, що розносить листи по Вашій Іммануїл Кірхштрассе, я б із цим листом у руках, минаючи одного за іншим всіх здивованих членів Вашої родини, через усі кімнати пройшов би просто у Вашу і вклав би конверт Вам прямо в руку; а ще краще — сам опинився б під дверима Вашого будинку і довго, нескінченно довго тиснув на кнопку дзвінка, із захопленням і захватом смакуючи довгоочікувану зустріч, яка знімає будь-яке напруження.

Ваш Франц К.

23 жовтня 1912 року, середа

Ласкава пані!

Навіть якби всі три заступники директора стояли зараз над моїм столом, заглядаючи мені через плече, я все одно відповів би Вам негайно, бо Ваш лист упав на мене як дар небес, на які я вже три тижні в марному сподіванні позираю. (До речі, припущення щодо начальницького нагляду негайно підтвердилося, щоправда, тільки в особі мого безпосереднього начальника.) Якби мені довелося відповідати на присланий Вами опис Вашого нинішнього життя тією ж монетою, мені довелося б сказати, що життя мое щонайменше наполовину складалося з очікування вашого листа, до чого я зарахував би ще три маленьких послання, які я написав Вам за ці три тижні (мене тим часом розпитують про страхування ув'язнених, Матір Божа!) і з яких два тепер так-сяк ще можна Вам відіслати, тоді як третій, хоча насправді він є першим, не випадає відсилати. Так, значить, лист Ваш загубився (тільки-но мені довелося заявити, що про міністерську скаргу якогось Йозефа Вагнера з Катарінаберга я ні сном ні духом не знаю), і відповідей на свої нещодавні питання мені вже не бачити, при тому що провини моєї у цій втраті немає жодної.

А я з приводу цієї втрати все ніяк не заспокоюся, не можу зосередитися, готовий увесь світ засипати скаргами, хоча сьогодні життя вже зовсім не те, що вчора, але що накопичилося, те як і раніше не відпускає, ще й пильнує вихлюпнути у кращу добу.

Виходить, те, що я Вам сьогодні пишу, це не відповідь на Ваш лист, відповіддю, можливо, стане лист завтрашній, ба навіть — позавтрашній. І манера писати у мене не сама по собі така безглузда, вона безглузда рівно настільки, наскільки відбиває мій нинішній спосіб життя, який я Вам теж коли-небудь зможу змалювати.

А Вас тим часом, як і раніше, задаровують! І всі ці книги, цукерки та квіти нагромаджуються просто на письмовому столі у Вас на роботі? У мене на столі тільки звичайний канцелярський нелад, а Вашу квітку, за яку цілую Вам руку, я мерщій сховав у гаманець, де, попри тепер уже непоправну втрату одного листа, зберігаються два інших Ваших послання, одне, щоправда, адресоване Максусу, але я його у нього вижебрав, нехай це й смішно трохи, але Ви, сподіваюся, за це на мене не ображаєтеся.

Напевно, навіть добре, що в листуванні нашому з самого початку вийшла така затримка, я тепер знаю, що зможу писати Вам, навіть коли відповіді Ваші не доходять. Але більше листи губитися не повинні. — Усякого вам добра, і не забудьте про маленький щоденник.

Ваш Франц К.

[На верхніх берегах першої сторінки]

Я так нервую через можливу втрату листів, і мою адресу Ви пишете не зовсім правильно, тому писати її треба так: Rogic 7 з двома гачками над «r» і «c», а для надійності незле було б згадати про Товариство страхування працівників від нещасних випадків.

Дату народження пані Софі я напишу завтра.

24 жовтня 1912 року, четвер

Ласкава пані!

Ах, яка сьогодні була трудова безсонна ніч, — тільки під кінець її, скрутившись калачиком, я мало не силоміць змусив себе до двох годин натужної, майже штучної дрімоти, коли і сон не в сон, і сни не сни. А зранку в під'їзді на мене ще налетів якийсь різничук з ношаком, дерев'яний ріг якого я і зараз ще цілком болісно відчуваю у себе під лівим оком.

3MICT

1912	3
1913	201
1914—1917	493